

Nr 2

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § landstingslagen jämte motioner.

I proposition nr 18 föreslås sådan ändring av 14 § landstingslagen den 14 maj 1954 (förkortad LL), att den senaste tidpunkt, då valkretsindelingen och antalet landstingsmän kan jämkas inför ett allmänt landstingsmannaval, framflyttas från utgången av april månad valåret till utgången av maj månad samma år.

I anledning av propositionen har väckts de likalydande motionerna nr 255 i första kammaren av herr *Harald Pettersson m. fl.* och nr 324 i andra kammaren av herr *Gustafsson i Kårby m. fl.*, vari hemställs om avslag på propositionen.

Det i propositionen framlagda lagförslaget har följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 14 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319)

Härigenom förordnas, att 14 § landstingslagen den 14 maj 1954¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

Bliva de förhållanden vilka legat till grund för landstingets beslut enligt 13 § så ändrade, att jämkning däri påkallas till följd av stadgandena i 10—12 §§, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande

Bliva de förhållanden vilka legat till grund för landstingets beslut enligt 13 § så ändrade, att jämkning däri påkallas till följd av stadgandena i 10—12 §§, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande

¹ Senaste lydelse av 14 § se 1965: 103.

(Nuvarande lydelse)

verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen som avses i 15 § första stycket och 16 § andra stycket, landstinget verkställa jämkningen vid landstingsmöte före oktober månads utgång året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum eller, där Konungen så förordnar, före april månads utgång det år valet förrättas.

(Föreslagen lydelse)

verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen som avses i 15 § första stycket och 16 § andra stycket, landstinget verkställa jämkningen vid landstingsmöte före oktober månads utgång året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum eller, där Konungen så förordnar, före maj månads utgång det år valet förrättas.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1966.

Gällande bestämmelse och dess bakgrund

Om landstingskommuns indelning i valkretsar och om antalet landstingsmän besluter landstinget, som också äger jämka tidigare beslut i dessa frågor, om förhållandena ger anledning till det. Sådant jämningsbeslut skall landstinget enligt 14 § LL fatta vid landstingsmöte före oktober månads utgång året innan landstingsmannaval äger rum nästa gång eller, när Kungl. Maj:t så förordnar, före april månads utgång valåret. En vanlig anledning till jämningsbeslut är att den primärkommunala indelningen ändras. Sådant ändring träder i kraft vid början av kalenderår och skall beslutas före utgången av april månad året före ikraftträdandet.

Bestämmelsen om tiden för beslut om jämkning överfördes oförändrad från 1924 års landstingslag till den nu gällande. Intill år 1938 hade i stället stadgats, att sådant beslut måste fattas året före valåret. Lagändringen nämnda år tillkom på riksdagens initiativ i anledning av en motion. I sitt utlåtande (nr 6) anförde konstitutionsutskottet, att Kungl. Maj:t borde få möjlighet att förordna om möte med landstinget för nytt beslut i jämningsfrågan när särskilda skäl föreligger, såsom när ett av landstinget underställt beslut inte godkänts av Kungl. Maj:t och landstinget inte hinner sammanträda året före valet för nytt beslut. Sådant möte borde dock inte hållas senare än i april månad valåret. Utskottet ansåg denna begränsning i tiden lämplig med hänsyn till att den skulle medföra, att landstingen automatiskt skulle komma att lägga befolkningstalen vid ingången av året före valåret till grund för sina beslut, vare sig dessa meddelades under valåret eller året innan. Då publicerades nämligen befolkningsstatistiken vanligen först under maj månad; numera sker detta redan i mars månad.

Skrivelse från kammarkollegiet jämte remissyttranden

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 oktober 1965 anförde kammarkollegiet, att man kan vänta ett förhållandevis stort antal ansökningar om primärkommunala indelningsändringar, som avser sammanläggning av kommuner per den 1 januari 1967. Inte så få ansökningar kan antas komma in så sent, att Kungl. Maj:ts beslut inte hinner meddelas förrän i slutet av april 1966. Sammanläggningarna kan vara så omfattande, att jämkning av landstingens valkretsindelningar blir påkallade. I dessa fall hinner emellertid landstingen inte sammanträda för beslut om jämkning före utgången av april 1966. Kollegiet föreslog därför, att denna tidsgräns skulle utgå ur 14 § LL.

Remissyttranden över skrivelsen har inhämtats från statistiska centralbyrån, sex länsstyrelser och de tre kommunala förbunden. Samtliga tillstyrker, att jämningsbeslut enligt 14 § LL skall kunna fattas senare än nu, men flera framhåller, att beslut inte kan få meddelas hur sent som helst under valåret. Man pekar på att länsstyrelsen skall utfärda kungörelse om valet senast trettioförsta dagen före valet och att partiorganisationerna måste ha viss tid på sig för sitt förberedelsearbete. Även arbetet med valstatistiken måste förberedas i god tid. I vissa fall kan röstning ske före valdagen. Flera remissinstanser, däribland Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, föreslår en begränsning till utgången av maj månad valåret; andra förordar utgången av juni eller juli månad.

Föredragande statsrådet

I likhet med kammarkollegiet och remissinstanserna anser föredraganden, statsrådet Lundkvist, att man bör undanröja det hinder som bestämmelsen om sista dag för jämningsbeslut i vissa fall utgör för att anpassa valkretsindelningen och antalet landstingsmän till en beslutad ny kommunindelning som ännu inte har trätt i kraft. Han ansluter sig till den vid remissbehandlingen framförda meningen, att tidsgränsen i LL inte bör helt slopas, och föreslår, att tiden för jämningsbeslut förlängs till utgången av maj månad valåret. Härigenom tillgodoses enligt föredraganden syftet med en lagändring, samtidigt som frågor om valkretsindelningen och antalet landstingsmän blir avgjorda så lång tid före valet som från praktiska synpunkter får anses tillräckligt.

Föredraganden understryker särskilt, att han inte förordar någon ändring i fråga om det befolkningstal, som skall ligga till grund för jämningsbeslut. Även fortsättningsvis bör siffrorna vid ingången av året före valåret tillämpas.

Motionerna

Motionärerna framhåller väsentligen, att en utsträckning av tiden för jämningsbeslut måste medföra stora svårigheter för de politiska organisationerna. En i och för sig liten kommunindelningsfråga kan medföra en genomgripande översyn av valkretsindelningen. Ett parti, vars valkretsorganisation sammanfaller med landstingsvalkretsens område, blir starkt lidande på varje utsträckning av den ifrågavarande tidpunkten. Man kan bl. a., uttalar motionärerna, på grund av tidsbrist bli tvingad att göra avkall på det demokratiska förfaringssätt vid kandidatnomineringen, som förnominering och omröstning i avdelningarna innebär. Då något motstående intresse av mera påtaglig praktisk betydelse inte synes tala för den föreslagna lagändringen, förordar motionärerna, att nuvarande ordning bibehålls.

Utskottet

Det i förevarande proposition framlagda förslaget om framflyttning av den senaste tidpunkt, då valkretsindelningen och antalet landstingsmän kan jämkas inför ett allmänt landstingsval, har tillkommit på initiativ av kammarkollegium i skrivelse till Kungl. Maj:t. Vid remissbehandling av denna skrivelse har samtliga hörda myndigheter tillstyrkt att ifrågavarande tidpunkt framflyttas. Kortare förskjutning än som föreslås i propositionen — från utgången av april månad till utgången av maj månad — är inte tänkbar. Mot bakgrunden härav finner sig utskottet böra tillstyrka propositionen och avstyrka motionerna. Även om vissa olägenheter av den art, som motionärerna åsyftar, kan uppkomma, synes de inte kunna uppväga fördelarna med den i propositionen föreslagna lagändringen.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen måtte, med avslag på motionerna I: 255 och II: 324, bifalla proposition nr 18.

Stockholm den 8 februari 1966

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Hernelius, Sörlin, Dahlberg*, Sörenson, Harald Pettersson, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, Magnusson i Tumhult, Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Andersson i Storfors, Keijer, Mossberg, Boo och Gustafsson i Stenkyrka*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Hernelius, Sörenson, Harald Pettersson, Tistad, Svenungsson, Magnusson* i Tumhult, *Hamrin* i Jönköping, *Keijer, Boo* och *Gustafsson* i Stenkyrka, vilka anförde:

Som framhållits i de föreliggande motionerna kan en framflyttning av den senaste tidpunkten för jämkningsbeslut enligt 14 § landstingslagen medföra väsentliga olägenheter för de politiska partierna. Detta förhållande synes inte ha blivit närmare beaktat av remissinstanserna, vilka granskat frågan från andra synpunkter. Enligt vår mening överväger de nackdelar, som sålunda kan följa av den föreslagna lagändringen, över vad som därmed kan vinnas. Vi anser därför att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 255 och II: 324 avslå proposition nr 18.